

Jitka Janečková: *Mráz kopřivu nepálí. Život a dílo Fridolína Macháčka a Václava Vojtíška ve vzájemné korespondenci z let 1905–1954.*

Scriptorium, Praha – Plzeň 2014, 696 s.

Ač Praha představovala a představuje nepochybně místo největší koncentrace vědeckého výzkumu i pamětových institucí, kde bádání probíhalo a probíhá, i další místa mají své elity, jejichž význam výrazně přesahuje hranice daného regionu. Jedním z takových příkladů je i plzeňský archivář Fridolín Macháček (1884–1954), jehož pokračovatelkou je právě autorka předkládané knihy Jitka Janečková. Macháček představuje jednu z výrazných osobností českého archivnictví 20. století. Původem byl čistokrevný Pražák, avšak hned po studiích na pražské filosofické fakultě shodou náhod zakotvil v Plzni. Celý svůj profesní život věnoval správě tamějšího městského archivu a významně se zapojil i do místního kulturního a společenského života. Jeho blízkým životním přítelem byl Václav Vojtíšek (1882–1974), nepřehlédnutelná a v mnohém ještě významnější osobnost, ať už v oblasti městského a univerzitního archivnictví, nebo v rámci činnosti v Československé akademii věd.

Je s podivem, že oběma archivářům dosud historikové věnovali relativně málo pozornosti. Zejména u Vojtíška, s jehož působením se český badatel v oblasti dějin historiografie setkává na každém kroku, překvapí – kromě „běžných“ laudatií k životním jubileím a nekrologů – donedávna markantní absence otevřených studií, které by hodnotily jeho

činnost. S výjimkou studie Ivana Hlaváčka z roku 1975 (*Acta Universitatis Carolinae – Phil. et Hist.* 5, s. 7–45) si dosud nikdo netroufl přinést kritický pohled na Vojtíškovu monumentální, více než šedesátiletou činnost. Až v poslední době se do něj „pustil“ Pavel Vaško, kterému se v monografii *Profesor Václav Vojtíšek. Archivářem od monarchie po socialismus* (Academia, Praha 2014) podařilo nahlédnout Vojtíška prizmatem mladého badatele, neovlivněného dobou, kdy činnost profesora Vojtíška byla stavěna na piedestal jako vzor neúnavnosti a invence příkladného archiváře. Vaško se na základě rozboru snad všech dostupných relevantních pramenů dobral překvapivě podobného závěru jako většina příslušníků střední i starší archivářské generace: že profesor Vojtíšek byl – navzdory osobním neshodám a někdy tvrdšímu postupu při prosazování svých vizí (případ Šebesta, který Janečková rozebírá – hlavně díky detailní znalosti Vojtíškovy korespondence s Macháčkem – ještě podrobněji než Vaško; získání pedagogického postu na filosofické fakultě v Praze apod.) – jedním z nejcílevědomějších, nejerudovanějších a nejpilnějších archivářů naší minulosti, díky čemuž se mu podařilo položit hodnotné základy moderního městského archivnictví, vybudovat archiv Univerzity Karlovy jako samostatnou instituci v rámci velkého univerzitního celku a konstituovat archiv tehdejší Československé akademie věd. Nemluvě o jeho rozsáhlé publikační činnosti, na níž mnozí badatelé staví své práce dodnes a ještě dlouho budou.

Jitka Janečková přináší na Fridolína Macháčka i na Václava Vojtíška zcela originální pohled. Primárně – jako Macháčkova nástupkyně – se jistě zaměřila

na Fridolína Macháčka. Se znalostí dalších osudů Macháčkových počínů analyzuje jeho aktivity v rámci plzeňského městského archivu, i v širším společenském kontextu. Přináší komplexní analýzu Macháčkovy života i působení, vše podloženo znalostí a kritickým rozbořením archivních a literárních pramenů. To vše ovšem v komparaci s osudy a prací Václava Vojtíška. Tento paralelní pohled je zčásti založen i na bohaté korespondenci mezi oběma vědci. Autorka dokázala dobře vyhodnotit Macháčkův přínos a upozornit na vše důležité v jeho odborných aktivitách archiváře i historika. Podrobně například rozebírá záležitosti kolem navrhovaných změn plzeňského městského znaku po roce 1918 (zde markantně vystupuje do popředí spolupráce s Vojtíškem a konzultace s ním, protože Vojtíšek řešil obdobné záležitosti pro hlavní město), nebo jednání o zřízení pamětní knihy města Plzně ve dvacátých letech 20. století. Jejich korespondence je v první řadě dokladem o příkladné spolupráci mezi Plzní a Prahou. Je v ní však, často do hloubky, zachycen i zrod a vývoj mnoha badatelských záměrů a témat, jimž se oba v profesním životě věnovali, to, jaké motivy – nebo někdy i náhody – je vedly ke zpracování právě toho kterého tématu. Macháček se s Vojtíškem radil o práci v plzeňské archivu, Vojtíšek Macháčkovu popisoval z úhlemí pražského městského archivu a své bádání. Vedle toho nelehce poslat jeden druhému zprávu i v případě mimořádných událostí jak ve svém soukromém životě, tak i v životě kolegů a přátel (jako například když se nešťastnou náhodou opařil a zemřel čtyřletý syn

Macháčková kolegy – dopis č. 221), takových případů je v rozsáhlé edici více.

Macháčkovy a Vojtíškovy osudy se vlastně poprvé rozdělily za druhé světové války. Tehdy již Vojtíšek nepřednášel, nicméně pokračoval v archivní činnosti, zatímco Macháček byl v lednu 1944 zatčen gestapem za odbojovou činnost a dobu do konce války strávil nejprve v Terezíně a poté v koncentračním táboře ve Flossenbürgu. Autorka velmi citlivě zachycuje nelehké závěrečné období Macháčkovy poválečného působení v plzeňském archivu, které je již v ostrém kontrastu s kariérou Václava Vojtíška, jehož hvězda začala po roce 1945 teprve naplno zářit a neuhaslá až do počátku sedmdesátých let. Macháček zemřel v důsledku ne zcela objasněných pooperačních komplikací v březnu 1954, urna s jeho popelem byla opatřena chybnými daty narození i úmrtí a uložena v kryptě Farního sboru Českobratrské církve evangelické v Plzni. V závěru edice o celkovém počtu více než čtyř stovek dopisů je zařazena korespondence mezi Gabrielou Macháčkovou a akademikem Václavem Vojtíškem z poloviny padesátých let, týkající se rozprodání Macháčkových knih, které mělo vylepšit neradostnou finanční situaci vdovy.

Edice i úvodní studie představují velmi cenný příspěvek k poznání historiografie i dějin archivnictví 20. století a může sloužit jako příklad pro další podobné počiny, nejen díky tématu, ale bezpochyby i po formální stránce.

Milada Sekyrková